

NILAI MORAL DALAM KARYA SASTRA PROSA NARATIF

*Mencerdaskan &
Memartabatkan Bangsa*

Hagai Hermawan

2615143507

Makalah Komprehensif yang diajukan kepada Universitas Negeri Jakarta untuk memenuhi salah satu persyaratan dalam memperoleh gelar Sarjana Pendidikan

PRODI PENDIDIKAN BAHASA JERMAN

FAKULTAS BAHASA DAN SENI

UNIVERSITAS NEGERI JAKARTA

Agustus 2020

ABSTRACT

Hagai Hermawan. 2020. Moral values in narrative prose. A scientific thesis: German Department, Faculty of Language and Art, Universitas Negeri Jakarta.

The aim of this thesis is to describe a moral value in a small form of narrative prose such as swagger, fable and kalener story.

The moral values used to describe literary works in this work refer to Lange's theory. These moral values are honour, freedom, justice, human dignity and self-determination. Literary works included in this comprehensive research work are narrative prose in the small form of the swagger, fable and calendar history.

From the result of the description, it can be summarized that in every narrative prose, the fable, and calendar story has a moral value that the author wants to convey to his readers. In the swan, the communication of moral values has a funny relationship and describes the life behaviour of the lower social classes. In the fable, the communication of moral values through expressions or actions of animals or plants are portrayed as figures who behave like humans. In the history of the calendar, the transmission of moral values has basically strange but instructive qualities.

Key word : Moral value, narrative prose, morality

ABSTRAK

Hagai Hermawan. 2020. Nilai Moral dalam Karya Sastra Prosa Naratif. Makalah Komprehensif, Pendidikan Bahasa Jerman, Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri Jakarta.

Makalah komprehensif ini bertujuan untuk mendeskripsikan nilai moral yang terdapat di dalam karya sastra prosa naratif dalam bentuk kecil seperti cerita jenaka, fabel dan cerita kalender.

Nilai moral yang digunakan untuk mendeskripsikan karya sastra dalam makalah ini mengacu pada teori dari Lidya Lange yaitu nilai moral kehormatan (*Ehre*), nilai moral kebebasan (*Freiheit*), nilai moral keadilan (*Gerechtigkeit*), nilai moral martabat manusia (*Menschenwürde*) dan nilai moral penentuan nasib sendiri (*Selbstbestimmung*). Sedangkan karya sastra prosa naratif yang akan dibahas dalam makalah komprehensif ini adalah karya sastra prosa naratif dalam bentuk kecil, seperti cerita jenaka (*Schwank*), cerita fabel (*Fabel*) dan cerita kalender (*Kalendergeschichte*).

Hasil pembahasan di dalam makalah komprehensif ini menunjukkan bahwa di dalam karya sastra jenis prosa naratif baik itu cerita jenaka, cerita fabel atau cerita kalender terdapat nilai moral yang ingin disampaikan penulis kepada para pembacanya. Seperti dalam cerita jenaka penyampaian nilai moral memiliki sifat yang lucu dan menggambarkan tingkah laku kehidupan dari masyarakat kelas bawah. Dalam cerita fabel penyampaian nilai moral dilakukan oleh tokoh berupa hewan dan tumbuhan yang berperilaku dan berbicara layaknya seperti seorang manusia. Sedangkan dalam cerita kalender penyampaian nilai moral pada dasarnya memiliki sifat yang aneh tetapi edukatif.

Kata kunci : Nilai Moral, Prosa Naratif, Moral

LEMBAR PENGESAHAN

Makalah komprehensif ini diajukan oleh:

Nama : Hagai Hermawan
No. Reg. : 2615143507
Program Studi : Pendidikan Bahasa Jerman
Fakultas : Bahasa dan Seni
Judul : Nilai Moral dalam Karya Sastra Prosa Naratif

Telah berhasil dipertahankan di hadapan Dewan Penguji, dan diterima sebagai bagian persyaratan yang diperlukan untuk memperoleh gelar Sarjana pada Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Jakarta.

DEWAN PENGUJI

Pembimbing

Dra. Azizah H. Siregar, M.Pd
NIP 196412181989032001

Ketua Penguji

Dra. Rina Agustin, M.Pd
NIP 196408051991032002

Penguji Ahli

Dr. Ellychristina DH, M.Pd
NIP 196112231986032002

Jakarta, 12 Agustus 2020

Dekan

Dr. Liliama Muliastuti, M.Pd
NIP 196805291992032001

LEMBAR PERNYATAAN

Yang bertanda tangan di bawah ini:

Nama : Hagai Hermawan
No. Reg. : 2615143507
Program Studi : Pendidikan Bahasa Jerman
Jurusan : Bahasa Jerman
Fakultas : Bahasa dan Seni
Judul Skripsi : Nilai Moral dalam Karya Sastra Prosa Naratif

Menyatakan bahwa benar makalah komprehensif ini adalah hasil karya saya sendiri. Apabila saya mengutip dari karya orang lain, maka saya mencantumkan sumbernya sesuai dengan ketentuan yang berlaku. Saya bersedia menerima sanksi dari Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Jakarta, apabila terbukti saya melakukan tindakan plagiat.

Demikian saya buat pernyataan ini dengan sebenarnya.

Jakarta, 12 Agustus 2020

Hagai Hermawan
No. Reg. 2615143507

KEMENTERIAN PENDIDIKAN DAN KEBUDAYAAN
UNIVERSITAS NEGERI JAKARTA
UPT PERPUSTAKAAN

Jalan Rawamangun Muka Jakarta 13220
Telepon/Faksimili: 021-4894221
Laman: lib.unj.ac.id

**LEMBAR PERNYATAAN PERSETUJUAN PUBLIKASI
KARYA ILMIAH UNTUK KEPENTINGAN AKADEMIS**

Sebagai sivitas akademika Universitas Negeri Jakarta, yang bertanda tangan di bawah ini, saya:

Nama : Hagai Hermawan
NIM : 2615143507
Fakultas/Prodi : FBS / Bahasa Jerman
Alamat email : hagai.hermawan@gmail.com

Demi pengembangan ilmu pengetahuan, menyetujui untuk memberikan kepada UPT Perpustakaan Universitas Negeri Jakarta, Hak Bebas Royalti Non-Eksklusif atas karya ilmiah:

Skripsi Tesis Disertasi Lain-lain (Makalah Komprehensif)

yang berjudul :

Nilai Moral dalam Karya Sastra Prosa Naratif

Dengan Hak Bebas Royalti Non-Eksklusif ini UPT Perpustakaan Universitas Negeri Jakarta berhak menyimpan, mengalihmediakan, mengelolanya dalam bentuk pangkalan data (*database*), mendistribusikannya, dan menampilkan/mempublikasikannya di internet atau media lain secara *fulltext* untuk kepentingan akademis tanpa perlu meminta ijin dari saya selama tetap mencantumkan nama saya sebagai penulis/pencipta dan atau penerbit yang bersangkutan.

Saya bersedia untuk menanggung secara pribadi, tanpa melibatkan pihak Perpustakaan Universitas Negeri Jakarta, segala bentuk tuntutan hukum yang timbul atas pelanggaran Hak Cipta dalam karya ilmiah saya ini.

Demikian pernyataan ini saya buat dengan sebenarnya.

Jakarta, 26 Agustus 2020

Penulis

(Hagai Hermawan)
nama dan tanda tangan

ABSTRAKT

Hagai Hermawan. 2020. *Moralische Werte in der erzählenden Prosa.* Eine wissenschaftliche Abschlussarbeit: Deutschabteilung, Fakultät Sprache und Kunst, Universitas Negeri Jakarta.

Das Ziel dieser Arbeit ist es, einen moralischen Wert in einer Kleinform der erzählenden Prosa wie Schwank, Fabel und Kalenergeschichte zu beschreiben.

Die moralische Werte, die zur Beschreibung literarischer Werke in dieser Arbeit verwendet werden, beziehen sich auf die Theorie von Lange. Das sind moralische Werte Ehre, Freiheit, Gerechtigkeit, Menschenwürde und Selbstbestimmung. Literarische Werke, die in dieser umfassenden Forschungsarbeit enthalten ist, ist die erzählende Prosa in der kleinen Form nämlich der Schwank, die Fabel und die Kalendergeschichte.

Aus dem Ergebnis der Beschreibung kann es zusammengefasst werden, dass in jeder erzählenden Prosa der Schwank, die Fabel und die Kalendergeschichte einen moralischen Wert habe, die der Autor seinen Lesern vermitteln möchte. In dem Schwank hat die Vermittlung der moralischen Werte ein lustiges Verhältnis und beschreibt das Lebensverhalten der unteren Gesellschaftsschichten. In der Fabel die Vermittlung moralischer Werte durch Ausdrücke oder Handlungen von Tieren oder Pflanzen als Figuren dargestellt werden, die sich wie Menschen verhalten. In der Kalendergeschichte hat die Vermittlung der moralischen Werte rundsätzlich seltsame aber lehrreiche Eigenschaften.

Schlüsselwörter : Moralische Wert, Erzählenden Prosa, Moral

KATA PENGANTAR

Puji dan syukur penulis panjatkan kehadirat Allah SWT karena berkat rahmat dan karunianya-Nya peneliti dapat menyelesaikan penyusunan makalah Komprehensif ini. Makalah komprehensif ini dibuat untuk memenuhi salah satu syarat memperoleh gelar Sarjana Pendidikan pada Program Studi Pendidikan Bahasa Jerman, Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri Jakarta.

Penyusunan dan penulisan makalah komprehensif ini tidak terlepas dari bantuan, bimbingan serta dukungan dari berbagai pihak. Untuk itu dalam kesempatan ini, peneliti mengucapkan terimakasih kepada Ibu Dra. Azizah H. Siregar, M.Pd selaku dosen pembimbing makalah komprehensif yang selalu bijaksana memberikan bimbingan selama penulisan sehingga penulisan makalah komprehensif ini berjalan lancar. Penulis juga mengucapkan terimakasih kepada Ibu Dra. Kurniasih Ratri H.,MA selaku dosen Pembimbing Akademik dan Ibu Dr.Ellychristina D. Hutubessy, M.Pd. selaku Koordinator Program Studi Pendidikan Bahasa Jerman yang selalu memberikan dukungan dan bimbingan yang sangat berarti bagi penulis. Selain itu ucapan terimakasih disampaikan pula kepada seluruh Bapak dan Ibu Dosen Program Studi Pendidikan Bahasa Jerman yang telah membekali penulis dengan berbagai ilmu selama mengikuti perkuliahan sampai akhir penulisan makalah komprehensif ini

Ucapan terimakasih juga tak lupa penulis sampaikan kepada kedua orang tua atas kesabaran, do'a dan tidak pernah lelah mendidik dan memberikan cinta yang tulus dan ikhlas kepada peneliti semenjak kecil. Keluarga tercinta yang telah banyak memberikan dorongan, semangat, kasih sayang dan bantuan baik secara moril maupun materil demi lancarnya penyusunan makalah komprehensif ini. Penulis juga ingin mengucapkan terimakasih untuk teman-teman angkatan 2014 Prodi Pendidikan Bahasa Jerman atas kebersamaan dan bantuan berarti bagi peneliti. Semua pihak yang telah banyak membantu peneliti dalam menyelesaikan makalah komprehensif ini. Semoga Allah SWT memberikan balasan yang berlipat ganda kepada semuanya. Demi perbaikan selanjutnya, saran dan kritik yang membangun akan peneliti terima dengan senang hati. Akhirnya, hanya kepada Allah SWT penulis serahkan segalanya mudah-mudahan dapat bermanfaat khususnya bagi kita semua.

Jakarta, Maret 2020

H.H

DAFTAR ISI

ABSTRAK	ii
LEMBAR PENGESAHAN	iii
LEMBAR PERNYATAAN	iv
LEMBAR PERNYATAAN PERSETUJUAN PUBLIKASI KARYA ILMIAH UNTUK KEPENTINGAN AKADEMIS	v
<i>ABSTRAKT</i>	vi
KATA PENGANTAR	vii
DAFTAR ISI	viii
1. PENDAHULUAN	
1.1 Latar belakang	1
1.2 Permasalahan.....	9
1.3 Tujuan	9
2. PEMBAHASAN	
2.1. Nilai Moral.....	10
2.1.1. Kehormatan (<i>Ehre</i>)	12
2.1.2. Kebebasan (<i>Freiheit</i>).....	14
2.1.3. Keadilan (<i>Gerechtigkeit</i>).....	15
2.1.4. Martabat manusia (<i>Menschenwürde</i>)	17
2.1.5. Penentuan nasib sendiri (<i>Selbstbestimmung</i>)	18
2.2. Prosa naratif	19
2.2.1. Cerita Jenaka (<i>der Schwank</i>).....	22
2.2.1.1. <i>Ehre</i> dalam <i>Schwank</i>	24
2.2.1.2. <i>Freiheit</i> dalam <i>Schwank</i>	25
2.2.1.3. <i>Gerechtigkeit</i> dalam <i>Schwank</i>	27
2.2.1.4. <i>Menschenwürde</i> dalam <i>Schwank</i>	28

2.2.1.5. <i>Selbstbestimmung</i> dalam <i>Schwank</i>	29
2.2.2. Cerita Fabel (<i>die Fabel</i>).....	30
2.2.2.1. <i>Ehre</i> dalam <i>Fabel</i>	32
2.2.2.2. <i>Freiheit</i> dalam <i>Fabel</i>	34
2.2.2.3. <i>Gerechtigkeit</i> dalam <i>Fabel</i>	35
2.2.2.4. <i>Menschenwürde</i> dalam <i>Fabel</i>	36
2.2.2.5. <i>Selbstbestimmung</i> dalam <i>Fabel</i>	38
2.2.3. Cerita kalender (<i>die kalendergeschichte</i>).....	40
2.2.3.1. <i>Ehre</i> dalam <i>kalendergeschichte</i>	41
2.2.3.2. <i>Freiheit</i> dalam <i>kalendergeschichte</i>	43
2.2.3.3. <i>Gerechtigkeit</i> dalam <i>kalendergeschichte</i>	44
2.2.3.4. <i>Menschenwürde</i> dalam <i>kalendergeschichte</i>	45
2.2.3.5. <i>Selbstbestimmung</i> dalam <i>kalendergeschichte</i>	46
3. KESIMPULAN DAN SARAN	
3.1 Kesimpulan	48
3.2 Saran.....	49
DAFTAR PUSTAKA	50